

**ANTONIO
MARIA
LABAIEN
eta
Euskal Antzertia**

Antonio Maria Labaienek¹ *Teatro Euskaro, Notas para una historia del arte dramático vasco* (T. I), eta *Teatro Euskaro, Entrevistas, Reseñas, Crónica, Catálogo de obras dramáticas* (T. II)² liburu bikoitz eta mugarria argitaratu zuenez geroztik hogeitabost urte bete direlarik aurten, saio gogoangarri honen zilar eztaiak ospatzen ditugu. Beraz, ba ote egokiera ederragorik, egun apalki bada ere, eskain diezalogun egileari, Tolosako seme jakintsuari, hainbat lannen ondoren hain ongi merezitako omenaldia?

Idazle³ zintzo eta nekaezinaren izkribuek tesi batentzat baino gehiagorentzat ematen dute gaia eta aukera, baina eman diguten luzelaburraren ondorioz estu eta motz gelditu beharko. Bere euskal idazlanak izango ditugu soilik aurkeztgai, eta hauetatik ez denak, antzertiari eskainitakoak bakarrik. Beste lanez jakin-gura denak jo beza ezinbesteko eta behar-beharrezko gertatu zaizkigun Jon Bilbaoren Bibliografietara.

1. Antonio Maria Labaien Toledo, Tolosan jaioa 1898. urteko urtarrilaren 12an.
2. Bibliografian (aurrerantzean B), 23 eta 24.
3. Idazle bezala bere izenaz aparte erabili zituen zenbait ezizenen artean hauexek aurki daitezke: Aspaldiko, L, Ayanbe, Ibalan, Ibargi, Fernando Etxekorena, Matxingorri,...

Ramos Azkarate

*Domenjon de Andia-ren*⁴ sarrera eskaintzan egileak esaten digunez, Orkaiztegi⁵tar Patrizio Antoniok⁵ bataiatu eta euskalzaletu zuen. Jakina da, mende bukaeraldean sortu zitzaigula Antonio Maria Labaien, 1898.ean hain zuzen, Ander Arzelusen jaioturte berean, Manu Sota baino urte bat beranduago, Nemesio Etxaniz baino urte bat lehenago, eta Zarautzen jaio baina Tolosan hil zen Lizardi baino bi urte geroago. Bostak antzertizale amorratuak, hitzaz eta edertiaz maiteminduak, garaiko beste euskaldun anitz bezalaxe.

Bere bataiatzaileak ere ez zion muzin egiten antzertiari eta politika-matematikek uzten zioten txolarteetan aurkitu zuen betarik antzerkiak idazteko, hala nola: *Txardin berriak* (1899), *Sardin Sal-tzailea eta Euskal Dantzak* (1921).

Antza denez Tolosako eskolapioetan lehen ikasketak emanez teatrozaletu zitzaigula. Bestalde, bazuen Tolosan bertan teatro aitzindaririk. Bat, Ramos Azkarate Otegi⁶, zapatagina, lhauteri guz-

4. B 52.

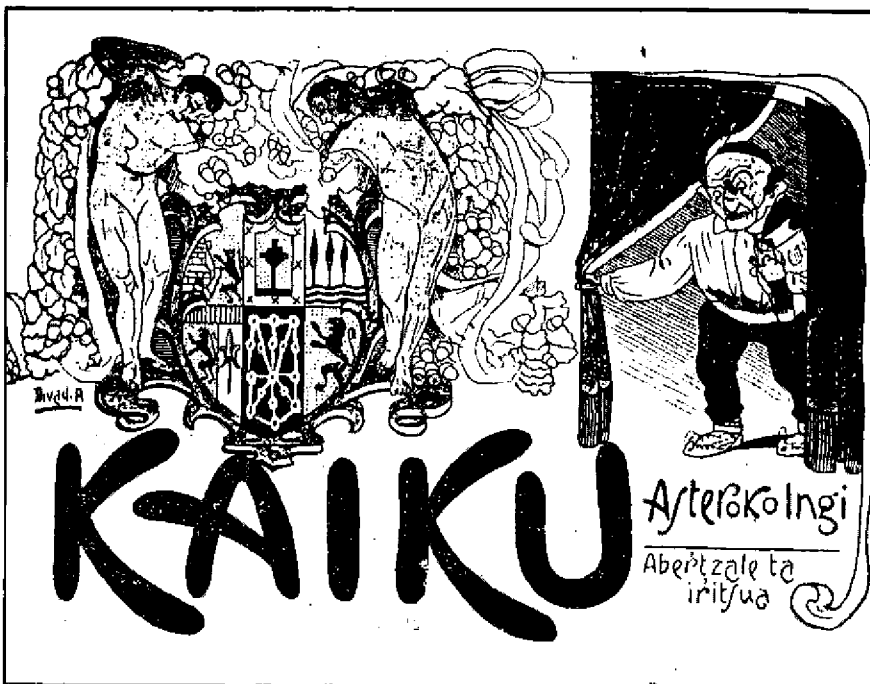
5. Patrizio Antonio Orkaiztegi (1840-1924), Santa Kruz apaizaren aholkue-mailea, euskal idazle bezala *Euskalzale*, *Ibaizabal*, *Euskal Esnalea* (bertako lehendakari-orde izan zen) eta *Gipuzkoarra* aldizkarietan idazten zuen.

6. Ramos Azkarate Otegi (1847-1904). Ikus A. Zavalak ateraberritu duen liburua honen obrak: Auspoa, 197, Etor, Donostia, 1988.

tietako burruntzalia, eta gaur egun abesten diren kantez aparte bi antzerkiren egilea: *Ijituen kontratuba eta ezkontza* (1885), eta *Beotibar'ko jatzararen oroipena* (1886). Bestea, Baleriano Mokoróa, *Ibaizabal* aldizkarian 1902. urtean zatika *Aitortu egin bear edo guraso baten estuasunak*⁷ plazaratu zuena. Komeriak, eta kondaira dramakizunak. Bi antzerki mota nagusienetakoak, bai garai hartako antzerkigintzan, eta bai Labaienenean.

XIX. mendearen azken laurdenean Marzelino Soroak, Serafin Barojak, Biktoriano Iraolak eta Toribio Alzagak besteen artean ipini zuten martxan Teatro Berria, Tespis-en gurdi zaharra eraberrituz Donostian, eta hau gero eta arinago, gero eta biziago, gero eta oparoago zabaltzen joan zen probintzia osoan ez ezik, Bizkaia aldean eta Euskal Herri osoan, eta, nola ez, Tolosara iritsirik eta bertan txertaturik, eman zuen fruitu eder eta ikusgarriarik.

Parisen eta Donostian 1907. urtean Julio de Urquijok bere *Revista Internacional de Estudios Vascos*, atzerriko eta barrengo ikerketak bildu nahiz sortzen zuen urte berean, Tolosan ere, apalago noski, erabakitzen dute *Euskal Esnalea* aldizkaritxoa euskaraz argitaratzea, eta honen ondorio izango da 1911. urtean *Euskalerria-*

7. Baleriano Mokoróa (1871-1941), *Ibaizabal*, 9. zenbakia, 1902.

ren Alde, Gregorio Mujikaren zuzendaritzapean sortzen den aldizkaria.

*Berrizalek*⁸, Serapioren seme zintzoaren lemapean abiatuko da Aldizkariaren ontzia eta bere orrialdeen itsasoan antzerkiari portu txoko zabalik eskainiko dio. Garaiko Antzerki eragile, bultzatzaile eta sortzaile handienetakoa beraxe izango dugu, antzerki komentarioak eginez, komeriak idatziz eta Antzerki sail berezia *Izarra* sortuz. Hemen, hogeitahiru antzerkitxo plazaratu zituen, Zabala, Amundarain, Larrea, Iruretagoiena, Rekondo, Teileria, Alzaga eta beste zenbait antzerkigileren xelebrekeria eta umore biziz ondatutakoak, irakurlegoaren atsegina eta irrieragingarri. Dudarik gabe ondo irakurriak zituen Labaienek bai horiek, bai erdarazko komeriak lehen antzerkia idatzi eta saria irabazi zuenerako, alegia, 1920. urtean antolatu zen nor-lehenkan *Txinparta Buruzagi edo Irugarren karlatar-gudatea*⁹ deitu zuena, eta 1921. urtean *Kaiku, Asteroko Ingi Abertzale ta irritsuan* ageri zena.

Euskal Esnaiea-n¹⁰ eman zigun Labaienek Antzertiari buruzko bere lehen saioa, *Euskal Antzerti* 'tzaz izenburuarekin eta bertan jada beti izan ohi den ikerle jantzi, jakintsu eta ongi landuaren lana nabarmentzen zen, etorkizunaren aurrean itxaropentsu somatzen zitzaiolarik, azken partean hauxe baitzioen: *Antzerti'ak diraun artean erria bizirik dago*.

Labaienek berak azken lanetako batean aitortzen digunez¹¹, 1920-1930 hamar urteko bitarte hortan indartu eta zabaldu zen gehien, behinere iritsi ez zen lekuetara helduz, adibidez, Donostian Gran Casino, Teatro Victoria Eugenia eta Gran Kursaal-en euskal ahotso entzun zen eta euskal antzertiak lehen aldiz antzoki eder horietan entzuteko aukera eta parada izan zuen.

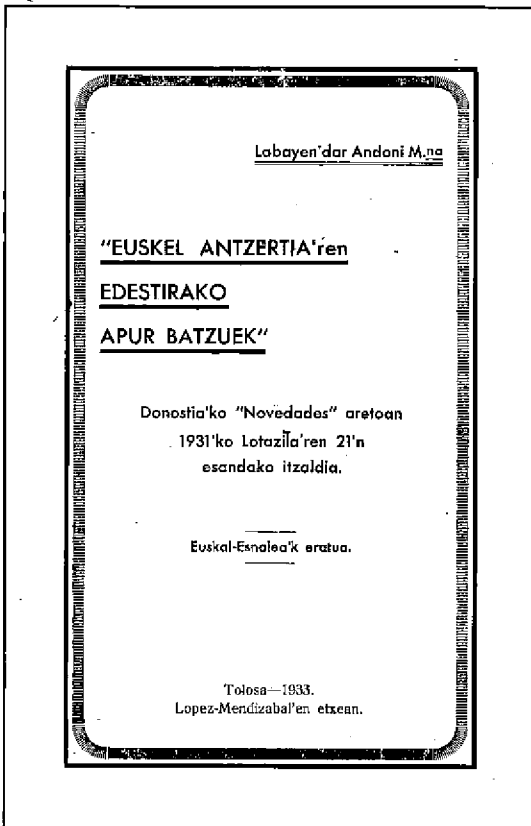
1931. urtean, uztailaren 22an hil zen Gregorio Mujika, eta berekin eraman zuen hogeitau urte luzez biziarazi zuen *Euskalerraren Alde*, euskal antzertiaren oihartzun ongarria. Baina utzi zuen lekukorik, esan baitezakegu erreleboa Labaienek hartu zuela. Honek, dagoneko idatzirik zituen zenbait antzerki eta Donostiako *Novedades*

8. Gregorio Mujika (1882-1931), *Jeme, Berrizale, Zarzale, Deñoka'tar Goserio...* ezizenez.

9. B 31.

10. B 1

11. B 30.

antzokian 1931. abenduaren hogeita-batean irakurrita zuen hitzaldi eder bat, *Euskal Antzertia'ren Edestirako Apur Batzuek*¹², Euskal teatroaren lehen historiatzat jo dezakeguna. Honekin ase ez zelarik, gerra piztu arteraino iraun zuen ANTZERTI hilero aldizkaria sortu zuen 1932. urtean, asmo hauek agertzen zituela aurkezpenean:

Gaur lenengoz, irakurle maitea, ANTZERTI azaltzen zaigu. ANTZERTI bai, au da: Euskal-Antzertiaren aldizkingia. Txiki ta apal datorkizula egia da; baita ere ordea, asmo aundi ta uste onez ornitua. Guziak, euskera ta gure Erria, antzertiaren bidez, suspertzearren.

Asmo oiek bete al izango ditugun ala ez gure adiskiden eskuetan dago. Ez ba'diguzute laguntzarik ukatzen ez degu utsegingo ta gero ta geiago gaur sortu dan aldizkintxo auxe sendotzen ta edertzen aleginduko gera.

Bete zuen, bai, alajaina! Eta nola gainera! Gerraurreko antzerti aldizkari honetan era guztietako antzertiari buruzko albiste eta berriak agertuko zaizkigu. Errusian, Flandesen, Britaina Handian, Frantzian, Espainian eta Euskal Herrian egiten ari zen antzertiari buruzko notiziak. Hileko gora-beherak, etxeko zurrumurruak, antzetzaldean asmoak, arazoak eta hauentzat aholku jakingarriak. Ipar-ekialde eta hego-mendebaldean euskal antzertizaleak antolatzen ari zirena. Irrati bidez ere, nola euskal antzerkiak hedatzen ziren Beorlegi eta Egilegorren ahotsen medioz asteazken gauetan zortziterdietatik bederatzia bitartean, etabar, etabar,...

Baina ez zen albis-teleku edo teoria soileko aldizkaria, bertan lau urte t'erdiren buruan, 54 aletan hain zuzen, 46 antzerki irakur baititzakegu. Horietatik zenbait gaztelaniatik, frantsesetik, alemanetik edo grekeratik itzuliak. Alzaga, Lizardi, Nazabal, Orkaiztegi, Arostegi, Lopez Mendizabal, Lafitte, Amonarriz, Markiegi, Zaitegi, Arotzena, Karraskedo, Urkia, Arzelus, Zubimendi, Tene Mujika, Barriola, Lekuona anaiak, Gorostidi, Erkiaga, Leunda eta Labaienen luma zorrotz eta izpirituz ornituetatik jalgitako antzerkiak.

Errepublika garaiko Antzerti Kronika egin nahi duenari ezinbestekoa izango zaio aurrerantzean ANTZERTI gana jotzea.

Pizkunde hark, tamalez, etenaldia ezagutu zuen anaien arteko gerrarekin, eta beste hainbestek bezala Labaienek, Tolosako alkate abertzale zenak, erbesteko bidea hartu beharrean suertatu zen, baina han anai euskaldunen babesa eta laguntza topatu zuen Sarako herrixkan. Honelaxe dio *Muga*¹³ antzerkiaren aitzin-sola-sean:

Mme DUTOURNIER'i

Egun batez Mugatik igesi nentorrela ezagutu nuen SERORAE-NEA'ko Etchekandre bihotz zabalari, gaur esker on eta adiskidetasunez opa diot ene baitako "puska" chume hau.

Ez ahal dute mugazainek atzernainen.

Nere baitarako ere, ez zuela luma kamus-ten utzi gerra garaian, A.M.L. letrekin estaltzen den antzerki itzultzailea beraxe baita, alegia, *Gachucha*¹⁴, *Gure Herriak 1938*. urtean argitaratzen hasi zenaren egilea.

Zortzi urte luze desterruan iragan ondoren itzultitakoan, berriro Tolosan, hasi zitzaigun baratxe-baratxe teatro berriak emanez. Hasiera batean gaztelaniaz, noski, *Boletín de la Real Sociedad Vascongada de Amigos del País*¹⁵

delakoan, eta geroxeago, *Egan-en 1953*. urteaz geroztik, eta Xabier Lizardiren *Ezkondutik ezin zitekeen mutila-ren Itz-aurrea*¹⁶ emandakoan, euskaraz.

Poliki-Poliki, baina etengabe, urte haietako kronista dugu Labaien, eta gogoeta-komentarioak bilduz iritsiko zaigu, hasieran aipatu dugun lan mugarri eta nagusia den *Teatro Euskaro* bi liburu-kitan, 1965. urtean burutu eta eskaintzera. Han-hemenka sakabaturik zituen ideiak, oharrak, azterketak, elkarrizketak, liburu zerrendak, eta aldizkari artikulua bildu zituen. Halaber Antzerti Poetika bat ere eraiki zigun. Egungo antzezlariek irakurriko balutel Dena den, barreiatu euskarazko artikuluetan utzi zizkigun zenbait perla ekarriko ditugu honaxe:

- (Arestiri "pormalidade" pixkat gehiago eta hiperbole gutxiago eskatutakoan)... beraz, *gure Barrutia'k, nere ustez, ez zuan gauza berri aundirik sortu baizik erdal literaturan eta antziñatik prantsez "moralités" eta antzeko liturji-teatrotik zetorrenaz baliatu*¹⁷.

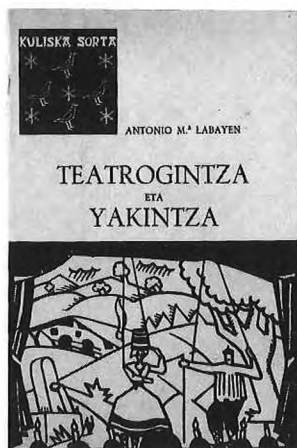
14. B 41

15. B 9, 10, 11.

16. B 12.

17. B 21.

- Gure txikian aiek bezin aundi izan gaitezke ondo ikusten gure inguruko gizadiaren sakona; eta itzez eta egitez neurritz tajutzen badakigu: Irria Luze, nigarra labor¹⁸.
- Teatro'ren egitez, bizitzaren ispillu ta antz-bidea bait-da, euskaltasuna erein daiteke eta oraingo lur elkorra ongarritu gerora gure erriaren onerako zitu mardulak ekarri ditzan¹⁹.
- Nik uste antzerki laburrak dirala egokienak umeak ikasi eta ikus ditzaten. Ordu laurden bat baño geiago luzatuko ez diranak²⁰.
- Teatroa berritu bear omen! Ondo dago asmoa, baiñan Katua zinkezko tellatu gañean ta antzeko berrikeri ezerezak egitekotan obe da klasikotan gelditu²¹.
- Bego Japon bere Kabuti delakoarekin. Elkarrengandik beti zerikasía degu, ori bai, baiñan ni ez nazute besteen gauzak oso-osorik euskeratzeko zale. Geienaz gaiak artu ditezke gero berriz gure erara egosteko²².
- Eta oraingo teatrozale berriok Troyar emakumeak ikasten lehertu dira. Ene iritzian bide honetatik euskal teatroak indar gutxi burutuko du eta erakar ahalmen eskasa Aristofanes bere Lysistrata eta nabarmenkeriaz josia etorriagatik. Hortxe

18. B 17.

19. B 15.

20. B 27.

21. B 19.

22. B 17.

*nonbait Plauto eta gainerako kaikukeria eta lapikokeriez alaitzera ba letorkigu ere*²³.

Helburu eta ideia ardatz nagusi hauekin, bere kabuz sortuaz, beste hizkuntzetatik moldatuaz eta zuzenki itzuliaz Bibliografian aitatzen ditugun hogeitamaika antzerki idatzi edo argitaratu zituen bederen²⁴.

Interesgarri deritzogu alemaneratik haurrentzat ondu zuen antzerkitxoaz zioena errepikatzeari: *Onelako bat "Don Bosco Verlag" (Munich 1966) liburutik artuta euskeratu ta nere gisara antolatu dut: Perretxiko-Jatea izenez bataiaturik. Bateon-batek sukalde-teatro-tzat jo lezake. (Brecht'en kulinari-sch, alegia). Eta zer? Gauza txarra alda sukaidea?*²⁵

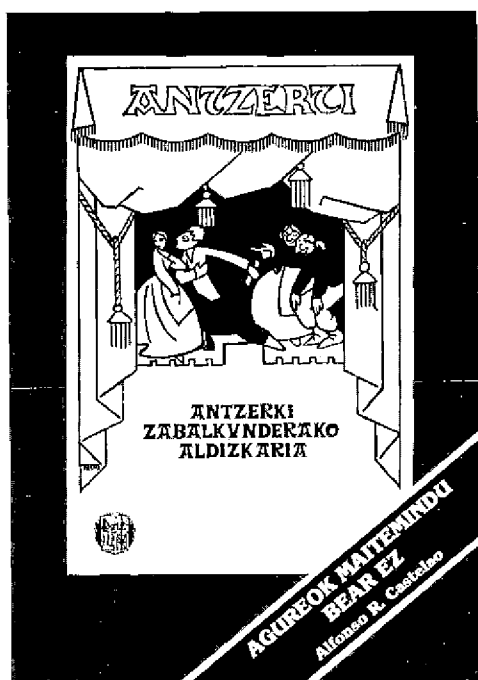

23. B 30.

24. Neronek sortuak eta erdal izkuntzetatik itzuliaz 40/50 antzerki-lanak bururatuak ditut naiz batzuek ez egundano argitaratuak izan (B 60).

25. B 27.

Labaien gure teatro murrizta aberastearren frantses itzulpenekin²⁶ hasi zitzaigun gerraurrean, baina 60. hamarte erditsutan eutsiko dio berriz itzulpenari, antzeztalde berrien (Jarrai...) joera ikusirik. Hala European zehar diren antzerti gizon hoberentsuenen obrak opariko dizkigu. Adibidez: Brecht-en²⁷ *Bai esalea, ez esalea* (1963); Dürrenmatt-en²⁸ *Gizona eta kidea* (1963); Ionesco-ren²⁹ *Neskatila ezkongai* (1964); Frisch-en³⁰ *Su emailleak* (1966); Plauto-ren³¹ *Lapikoa* (1969); ...eta azkenez, Antzertiren bigarren aroan Castelao-ren³² *Agureok maitemindu bear ez* (1984).

26. B 37, 38.

27. Bertolt Brecht (1898-1956), alemaniar antzerti gizona, teatro epikoa-ren sortzailea eta *Berliner Ensemble*-ren zuzendaria, XX. mendeko antzerti gizonik handienetakoa. Daniel Landartek Pierre Lafitteren laguntzaz itzulirik du *Amaren armak* (Egan, 1984, 1-2, 143-173).

28. Friedrich Dürrenmatt (1921), Brecht eta Alemaniako expresionismoaren eskolakoa. Bere burua Aristofanesen jarraitzaile-tzat jotzen du. Bere lan anitzen artean aipagarriak dira *Die Physiker* (1962), eta *Frank V*, eresantzerkia, banka pribatu baten opera, Brecht-en *Drei-groschenoper*-en ildotik.

29. Eugène Ionesco (1912), Dada eta surrealismoaren ondoren Absurdoaren Antzerkia sortu zutenetatik bat hau da, Samuel Beckett eta Fernando Arrabalaren eskolakoa. Gizonen arteko komunikazio ezintasunaz eta gizonaren desegiteaz mintza-tzen zaigu.

30. Max Frisch (1911), Piscator-en eskolakoa eta nazioartean antzerti baliorik tinkoenetakoa. Bere antzerkien artean ezagunenak: *Die chinesische Mauer* (1946) eta *Andorra* (1961).

31. Plauto (254-184 K.a.), Komedia Berriaren moldatzailea latinez. Komediagilerik indartsuenetakoa, lizunkerietara irrista-tzea gogoko duena, eta Errenazimendutik egundaino antzerkigilerik moldaberri-tuena.

32. Alfonso Castelao (1886-1950), Buenos Airesen 1941. urtean jokatu zuten estrainaldiz bere fartsa, esperpentoaz eta Galiziako herri teatroaz eraikitako antzerki espresionista.

Kontaezinak dira hemen Labaienen merituak euskai antzertiarekiko, eta, beraz, ez natzaizuelarik gai sentitzen bere hainbat eta hainbat obra eder hemen hoberenesteko, bera oso ongi ezagutu duten lau idazle ezin hobeen iritzia ekarriko dugu hona, alegia, Lizardik, Mitxelenak, Lafittek, eta Barriolak ziotena. Neri ez dagokit bi eskaera aurkeztea baizik. Bata, Labaien beraren gehiegizko apaltasunak eraginikako iritziaren aurka bere Antzerti Osoa, benetan osoa, zor zaizkion ikerketa eta ohar ornigarri guztiekin argitaratua izan dadila. Bestea, antzeztaldeek joka dezatela lehen-bai-lehen goza dezagun haren antzerkiei darien negar labur eta irri luze paregabeek, edota bestela bere azken obra, *Muñagorri*, trajeria, gogoeta sakonik egin baitezakegu guztiok Joakinaren mindurak sorrazitako hitz lazgarri haietan pentsatuz:

- "Betelu", deabru guztien ikullul / I ere noizpait erailko aute.

Lau iritzi Antonio Maria Labaienen Antzertiaz

Esku antzetsuz tajututako lana da. Egintzean banaketa txit egoki: badute zeñek-bere nortasuna, gaiez, garaiez ta notiñez ere. Ikaslearen gogoa tenka dagoke, aspertzeka.

Elkar-izketa, jario errezekoa ta ateraldi gazi ugariez maniatua. Irria noiz-nai datortza ezpañetara, ustegabea.

Ene adiskide onek badu ziñez (ongi ezagutzen baitet) urkoa ta urkoarena begi jostalariz ikusteko aalmena. Eusko-aldarte jatorrekoa da. Sagardo bikañak ere bear izaten ditu alako bunbulo bakan "ttipitto" batzu, beetik gora ta ontzi garbiari itsatsiak.

Bizitzearen gozoa, munduaren alaia, ongi sumatzen ta ematen daki gure gizonak. Barka dezaidala, baña, ikusi batean, zalantza naiz ez al-digun euskal-egun irrikoi-txoegia eman...

AGIRRE, J.M. "Lizardi'tar Xabier", "Atari-Jarduna", *Euskal-Eguna*, Tolosa, López Mendizabal, 1931, 4.

"ORIXE"ri HARRERA AMERIKETATIK ETORRI ZENEAN 1954

Aurrean, ezkerretik eskuinera: Arriola, Mitxelena, Bereziartua, Garmendia.
Atzean: Satarka, Valverde, Etxaniz, "Orixe", Lekuona, Labayen, Artetxe, Agerre

Labayen jauna eraberritzeko gogoz euskal teatroan agertu zenez gero -eta aspalditxo agertu zen, hemen bere lanen berri laburrean ikus daitekeenez-, ez du hutsik utzi aurreneko hartan hartu zuen leku jaso. Patxadan, itobeharrezko presarik gabe, aurrera darama hasieran hartu zuen asmoa, gero eta trebeago, gero eta maixuago. Ez die berritasunei ez berrikeriei muzin egiten, baina ez du uste haize berriei atea zabai-zabalik irekitzeaz gehiegizko irabazirik izango genukeenik. Leialki dabilkio ondotik atzoko teatroari, atzokoa ez ezik, gaurkoa eta betikoa ere delakoan. Ez dabil oker, noski.

MITXELENA, K., "Antonio Maria Labayen, *Malentxo alar-gun!* Komeria iru ekitalditan", *Egan*, 1962, 4-6, 303.

Antonio Maria Labayen da teatro-gaietan Eskual-Herriko gizonik adituena. Ez du bakarrik izkiriatu hainitz obra, molde guzietakoak, baina beti danik ari izana da teatro-larien berotzen eta akulatzen. Bertzalde, ez nahiz bere xokoan mutxitu, urrungo airea ere hartu du arrotz herrietako teatroaren herri bilatuz....

Orai dugun aitor teatroari buruz ez daudela teatrolari guzi-guziak Labayen jaunarekin adox, xehetasun guzietan. Batzuek hetxiegi aurkitzen badute, zeren den lege zaharren frango atxikia eta bereziki errespetuari, askok ez ote dute zabalegi kausituko, zeren lirikari edo dantzari leku emaiten baitiote komedian?

LAFITTE P., "Teatro euskaro", *Herria*, 1965, 17-24, VI.

Orduko egileen artean eta antzerki-gaietan idazle bezala, Andoni Labaienek denon aurrea hartu zuen, idatziz, hitzaldiz eta ekintzaz.

Honi zor zaio sortu, lau urtetan argitaratu eta bere gain hartu zuen Antzerti aldizkaria, antzerkiak zabaldu, berriak eman eta eritziak agertzeko egina, eta bere egitekoa hain ondo bete zuena. Bestalde, Teatro Euskaroren bi liburukietan jaso zituen gure antzerkiaren kondaira, gorabeherak, berriak eta hainbat idazlan berezi. Lehenengo antzerki Txinparta buruzagi, 1920an saritutik hasi eta, oker ez banago, Pestaburu arte, 30 bat gehiago idatziak ditu; bereak gehienak, euskaratuak besteak. Andoniren alde esan daitekeen guztia beti gutxi dateke, euskal antzerkiaren alde egin dituen lanak behar bezala aipatzeko.

BARRIOLA I., "Gerraurreko Teatroa", *Euskal Antzerkia (1876-1985)*, *Jakin* 37, Donostia, 1985, 40.

tomo I

antonio labayen **TEATRO**
(obras completas **OSOA**
de teatro vasco) **EUZKERAZ**

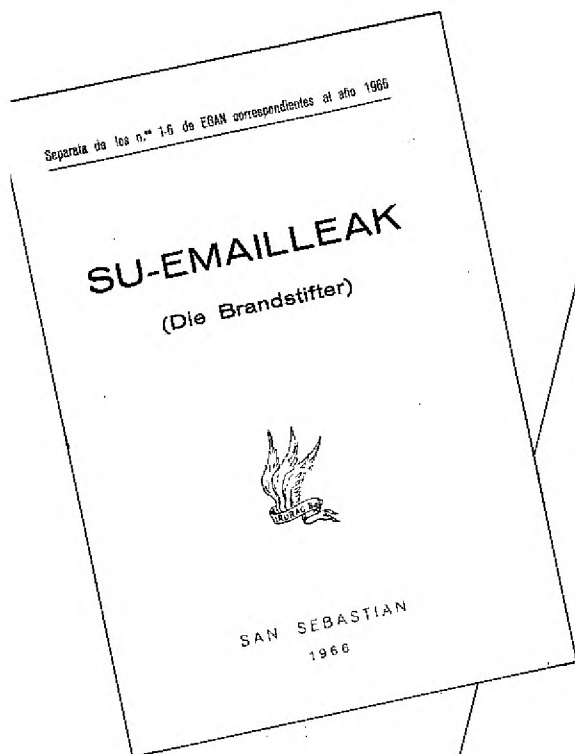
tomo II

tomo III

ANTONIO MARIA LABAYEN

**CALIFORNIA...
KU-KU!**

BIBLIOGRAFIA

I. Antonio Maria LABAIENen Liburu eta Artikuluak Antzertiari buruz.

- 1.- "Euskal-Antzerti'tzaz", *Euskal Esnalea*, 1923, XIII, 101-104, 121-123.
- 2.- "Itzaurrea", Toribio Alzaga, *Bost urtian*. Tolosa, Euskaltzaleak, 1929.
- 3.- "Gregorio de Mújica, propulsor del teatro vasco", *Euskalerriaren Alde*, 1931, XXI, 303-307.
- 4.- *Euskal antzertia'ren edestirako apurbatzuek*. Tolosa, López Mendizabal, 1933, 18 or..
- 5.- "Zumalacárregui" o la "Muerte del Héroe". Drama alemán en cinco actos, por Friedrich Seybold. *Yakintza*, 1933, I, 29-37.
- 6.- "Euskal antzerti'runtz. Gure teatro errikoia nolako", *Yakintza*, 1935, III, 243-256.
- 7.- "Teatro bretón", *Yakintza*, 1936, IV, 99-104.
- 8.- *Antzerti, euskal antzertiaren ilerokoa*. 1 - 53-54. Tolosa, López Mendizabal, 1932-1936. (Zuzendari eta bertako artikulua gehienegileak).
- * Azkue teatrolari. Lekeitio, 1936 (galduta).
- 9.- "Embajada artística. Duguna", *Boletín de la Real Sociedad Vascongada de Amigos del País*, 1951, VII, 461-463.
- 10.- "Reposición de Amaya (de Guridi)", *Boletín de la Real Sociedad Vascongada de Amigos del País*, 1951, 604-606.
- 11.- "Temporada invernal 1952-53 de teatro lírico (vasco)", *Boletín de la Real Sociedad Vascongada de Amigos del País*, 1953, IX, 131-135.
- 12.- "Itz-aurrea", Lizardi'tar Xabier, *Ezkondutik ezin zitekeen mutila*. *Egan*, 1953, 1-4, 25-27.
- 13.- "Euskal-teatroa dala-ta". *Egan*, 1956, I, 32-33.
- 14.- "Ólaskari zarra (ópera de J.M. de Olaizola)". *Boletín de la Real Sociedad Vascongada de Amigos del País*, 1956, XII, 98-99.
- 15.- "Gure teatroaren ingurua", *Egan*, 1957, X, 358-360.
- 16.- "Euskal-teatroa", *Egan*, 1958, XI, 229-231.
- 17.- "Gure teatroa ta beste", *Egan*, 1959, XII, 159-161.
- 18.- "ETXANIZ, N., *Euskal-Antzerkiak*", *Egan*, 1959, XII, 95-99.
- 19.- "Erri-teatroa", *Egan*, 1960, XIII, 73-75.
- 20.- "1960'ko teatro-sariak", *Egan*, 1960, XIII, 207-209.
- 21.- "Pedro Barrutia Mondragoiko Eskribauaren GABONETAKO IKUSKIZUNA (Acto para la Nochebuena)", *Egan*, 1961, 4-6, 249-252.
- 22.- "Atzoko ta gaurko teatroaz esamesak", *Egan*, 1962, XX, 172-179.
- 23.- *Teatro éuskaro. Notas para una historia del arte dramático vasco. Tomo I*. San Sebastián, Auñamendi, 1965, 151 or.
- 24.- *Teatro éuskaro. Entrevistas, reseñas, crónica. Catálogo de obras dramáticas. Tomo II*. San Sebastián, Auñamendi, 1965, 180 or..
- 25.- "Zigor", *Egan*, 1965, XXIV, 150-152.
- 26.- "Aspaldiko teatro-zale bat oraingo teatroaren aurrean", *Egan*, 1966, XXV, 3-19.
- 27.- "Aur-teatroa edo antzerkiak umeentzat", *Egan*, 1967, XXVI, 177-179.
- 28.- "El misterio de San Gillén y Santa Felicia en Obanos". *Boletín de la Real*

Sociedad Vascongada de Amigos del País, 1971, XXVII, 380-385.

- 29.- *Teatrogintza eta yakintza*. Zarautz, Itxaropena, 1973, 144 or.
 30.- "Euskal Teatrogintza", *Revista Internacional de Estudios Vascos*, XXIX-2, 1984, 247-260.

II. Antonio Maria Labaienen Antzerkiak.

- 31.- *Txinparta Buruzagi edo Irugarren karlatar-gudatea*. 1920. urteko indar-neurteetan saritua. *Kaiku, Abertzale ta irritsua*. Donostia, 1921-1922, I, 13-14; II, 9-10; III, 13-15; IV, 13-15; .....; VI, 9-15; (60. zkia, 35-55).
 32.- *Ostegun-Gizena*. Tolosa, Navarro, Del Teso y Cía., 1930, 16 or.
 33.- *Euskal-Eguna. Iru ekitalditan antzerkia*. Tolosa. López Mendizabal, 1931, 62 or.
 34.- *Maya (apunte escénico) (Ballet)*. Andre Maya Erregiña. Tolosa, López Mendizabal, 1932, 4 or. (Antzerti, 2-3).
 35.- *Mateo Txistu*. Tolosa, López Mendizabal, 1932, 26 or. (Antzerti, 4).
 36.- *Iparragirre. Bi ekitaldi ta azken-zati bat dun antzerki lana*. Tolosa, López Mendizabal, 1933. (Antzerti, 17-18).
 37.- *Berezi*. Henriette Charasson'en "Separation" prantzezez idatzitako antzerkitik euskeraz, ekitaldi batean antzerkitxoa. Tolosa, López Mendizabal, 1934. (Antzerti, 31).
 38.- *Irri-itzaldia. (Eztaietarako). antziñako "Joyeux Sermon de Mariage" batetik euskerara itzulia*. Tolosa, López Mendizabal, 1934. (Antzerti, 31).
 39.- *Gizon Bizarpeituti eta Emazte Bizartsuti...*, Tolosa, López Mendizabal, 1935. (Antzerti, 43).
 40.- *Iruñxeme. Iru ekitaldiko antzerki*. Tolosa, López Mendizabal, 1936. (Antzerti, 53-54).
 41.- *"Gachucha, "Bécassine" de Leone Calvez et Henri Caouissin, adaptée à la scène basque"*. Gure Herria, Bayonne, 1938, 106-113.
 42.- *"Muga. Irri-antzerkia ekitaldi bitan"*, *Eusko Jakintza*, 1951, V, 293-308, 1952; VI, 194-206.
 43.- "Lurrikara. Lau ekitalditan", *Euzko Gogo*, 1955, VI, 115-138.
 44.- "Jostuna. Bi ekitalditan antzerkia neskaxa bakarrentzat", *Euzko Gogo*, 1956, (Iraila-Urria), VII, 20-40; (Azila-Gabonila), VII, 20-27; (Ilbeltza-Otsaila), VII, 12-28.
 45.- *"Petrikillo (irri antzerkitxoa)"*, *Egan*, 1956, 3-4, 112-127.
 46.- *Jokua ez da errenta. Komeria iru ekitalditan*. Zarautz, Itxaropena, 1960, 159 or.
 47.- "Galtzaundi", *Egan*, 1961, 4-6, 290-306.
 48.- *Malentxo, alargun! Komeria iru ekitalditan*. Zarautz, Itxaropena, 1962, 128 or.
 49.- *"Bai esalea, Ez esalea"*, Bertolt Brecht-en itzulpena. *Olerti*; 1963.
 50.- "Gizona ta kidea", Friedrich Dürrenmatt-en itzulpena. *Egan*, 1963, 1-3, 154-179.
 51.- "Neskatilla ezkongai", Eugène Ionesco-ren itzulpena. *Egan*, 1964, 1-6, 123-128.
 52.- *Domenjon de Andia, Gipuzkoa'ko erregia. Kondaira-dramakizuna. Iru ekitaldi (Lau gerta-leku ta azken zati batean)*. Zarautz, Itxaropena,

- 1965, 124 or.
- 53.- "Su ta gar", prantsesetik antolatua. Irri antzerkitxoa bi ataletan. *Egan*, 1966, 1-6, 155-164.
  - 54.- "Su emailleak". Max Frisch-en itzulpena. *Egan*, 1966, 1-6, 165-215.
  - 55.- "Perretxiko-jatea", Irri-komeritxoa alemanetik antolatua. *Egan*, 1967, 1-6, 180-189.
  - 56.- "Pestaburu (Erriko jaiak). Escenificación a modo de ballet del Canto II de *Euskaldunak*. Orixe'ren *Euskaldunak* poema'tik antolatutako antzerki-jolasa". *La Gran Enciclopedia Vasca*, 1967, II, 593-598.
  - 57.- *Lapikoa*. Plautoren itzulpena. *Olerti*, 1969.
  - 58.- *California... Ku-Kul Drama iru ekitalditan*. Zarautz, Itxaropena, 1969, 176 or.
  - 59.- "Agar'en seme... Ismael", *Teatrogintza eta Yakintza*. Zarautz, Itxaropena, 1973, 13-65.
  - 60.- *Teatro osoa euzkeraz (Obras completas de teatro vasco). I-III Tomo*. Bilbao, La Gran Enciclopedia Vasca, 1977. (Ez da osoa).
  - 61.- *Muñagorri*. Donostia, Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintziala, 1978.
  - 62.- *Agureok maitemindu bear ez*. Alfonso Castelaoren itzulpena, *Antzerti*, 70, Donostia, 1984.

III. Antonio Maria LABAIENen Antzertiari buruzko idazlanak

- 1.- AGIRRE, J.M. "Lizardi'tar Xabier", "Atari-Jarduna", *Euskal-Eguna*, Tolosa, López Mendizabal, 1931, 3-5.
- 2.- ANASAGASTI, P., "Teatro vasco. (Entrevista ccon Antonio M. de Labayen)". *Aránzazu*, 1967, XLVI, 232-237.
- 3.- ANTZA M., LANDA, J., "Antonio Maria Labayen, Euskal Antzerkiaren giltzarri", *Argia*, 994. zkia, 27-XI-1983, 34-37.
- 4.- AROCENA, F., "Domenjon de Andia"-ren komentarioa, *Boletín de la Real Sociedad Vascongada de Amigos del País*, 1966, XXII, 515-516.
- 5.- ARTECHE, J., "Malentxo, alargun!"-en komentarioa, *Boletín de la Real Sociedad Vascongada de Amigos del País*, 1963, XIX, 110.
- 6.- GARRIGA, G., "Petrikillo"-ren komentarioa, *Boletín del Instituto Americano de Estudios Vascos*, Buenos Aires, 1957, VIII, 86.
- 7.- IBIÑAGABEITIA, A., "Muga"-ren komentarioa, *Euzko Gogoa*, 1954, V, 161.
- 8.- IZAGIRRE, K., "Os vellos non deben namorarse inda que sexan de Tolosa", *Senez, Itzulpen eta terminologiazko aldizkaria*, 2, 1985, 83-91.
- 9.- LAFITTE, P., "Teatro euskaro", *Herria*, 1965, 17-VI, 24-VI.
- 10.- LASA, J., "Itzaurrea", *Teatro osoa euzkeraz. (Obras completas de teatro vasco). Tomo I*, Bilbao, La Gran Enciclopedia Vasca, 1977, 9-11.
- 11.- MICHELENA, L., "Malentxo, alargun!"-en komentarioa, *Egan*, 1952, 4-6, 308-309.
- 12.- MICHELENA, L., "Teatro euskaro"-ren komentarioa, *Egan*, 1985, 1-6, 125-176.
- 13.- ZELETA, "Jokua ez da errenta", *Aránzazu*, 1962, XLIII, 87-88.
- 14.- ZELETA, "Antonio Maria Labayen", *Aránzazu*, 1963, XLIII, 190-191.

TOLOSAN IPARRAGUIRRE ANTZOKIAN

Apirila-ren 12-an
(Pazko bigarrenean)
arratsaldeko 5 tan
eta 8'15 tan.

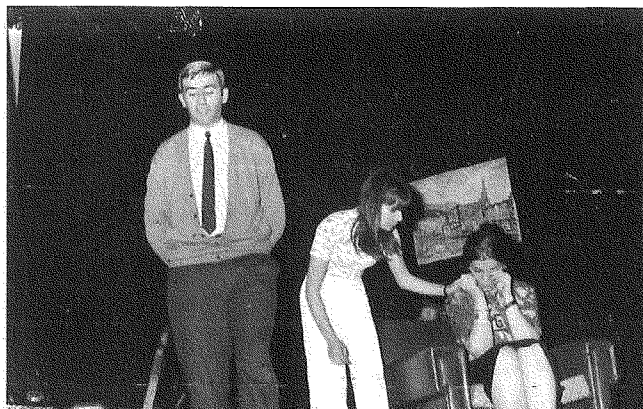

Antzerkia - Iru ekitalditan

AGAR-EN SEME-ISMAEL

Egilea: Labayen-tar Andoni M.^a - Agorak-1970-an saritua.

URNIETA-KO EGI-BILLA TALDEAK

DONOSTIA KO EUSKAL JAI-NAGUSIAK

FIESTAS EUSKARAS DE SAN SEBASTIAN

ANTZOKI - ZARREAN

TEATRO PRINCIPAL

Iraila-ren 16'an, arratsaldeko zazpiterdian

Día 16 de Septiembre, a las siete y media de la tarde

ARGI IXPI BAT

(Una luz en la noche)

BENEDETTI'k sortu ta Txomin Amasorrain'ek euske-
ko antzerkia Bergarako «ERNAI» taldeak agerrarazia.

Obra original de ALDO BENEDETTI, adaptada al euskera po
Txomin Amasorrain y representada por el Grupo «ERNAI»
de Vergara.

NAKETA

REPARTO

MIKEL AGERREGOIA	... .. (abogadua)	Juan Luis Bikuña
ISABEL ARTIGA, ezkontzez Agerregoi	... .. (emaztea)	Mari Kontxi Aranguren
LETIZIA ANDREA	... .. (Isabel'en ama)	Itziar Amenabar
ADELA	... .. (neskamea)	Arantza Ibarzabal
FEDERICO LARRAITZ	... .. («Vista y olfato» izeneko Detetibe- etxeko Zuzendaria)	Mikel Lazpiur
ANDONI ZELAYA	... .. (Detetibe-etxe ortako zelatarietako bat)	Iñaki Ibarzabal
SENARGAIA	... ..	Xabier Murua-mendiaraiz